

Venustus quoque est collocatio verbi *Sum*, post ejusmodi vocabulo, sive in principio orationis, sive in fine posita sit. Vt: *Vide domini est ut ea liberalitate utemur, que memini nosceat.* Utanda tamen est sapientia avaricie. Firmanda igitur sunt concordia bona, si omnia factenda sint, que amici relinquent, non amicitiæ tales, sed coniunctiones putativa sunt. Sicut perperua potius, quam brevi voluptati consulendum est. Nec vero rei familiaris amplificatio rittere anna est; sed suigienda semper injuria est. Fureti adscendendum fuisse.

4. Comparativum in principio orationis possit utrū dubitare: idem que in fine possum habet venustatem. Vt: *Miserior vita regam est, quam agricolatum.* Præplices esse debemus ad nostra particula. Melius posse esse nihil, censent *Natura* vero, nihil hominibus honestate, vita prædicta melius. *Equitas* fit ex iniqui contemplatione manastiorum. Consuevudo laborum perseverationem dolorum efficit et faciliorem.

De superlativo quoque ideo dictum habet. Vt: *Tutissimum ergo paucitatem confessio, & fassissimæ culpe.* Maxime necessaria est oratori membra. *Gratissimum* mihi fecerit, si suspicione impleri, me indignissime. *Jugurtha* hominum, quos terra sustinet, sceleratis simus.

Quodsi Comparativo, aut Superlativo verbum *Sum* addatur, etiam *venustissimum* erit. Vt: *Solidior est virtus quam rerum aliarum possesso.* Melius esse *Aristippus* dicebat a mendicium credere, quam imperitum. *Senibus* *uctoritas* major est: quid plura nosce credantur. Conscientia bone acte, vita multorumque beneficiorum recordatio incedissima est.

5. Vox *Omnis* in orationis principio, aut uno non iespidè partim collocatur. Vt: *Omnia nimis habet, qui nihil conuenit.* Omnes mis. qui verba faciuntur. *Omnis animal, sumat atque oreum eis.* *Omnibus autem in rebus querendum est.* *Habere præcure, ut sint domi parata omnia.* *Ausert enim sensus (Sonus) actionemque collit omnem.* Ego sum, reticulus ex omnibus, qui minimo periculo possem dicere.

6. *Vocabula* etiam: *Nemo, Nullus, Nihil,* aliisque, sicut illa sunt, negativa in orationis principio, possumunt rigaderi.

que in fine nocevoquam haud illevidetur. Vt: *Nemo repertur, qui sit studio nihil consecutus.* *Nemo adeo dives est, ut nullius egat.* Nulla gens tam serua, nemo omnium tam sit immans curus: neminem non imbuierit Dei opinio. *Nihil est virtute amatissimus.* *Nihil potest placere, quod non decet.* Nunquam honestam mortem sugendam putari. *Qua ratiæ virtus fuit, attendis nunquam.* Quo igitur ea cupiditas, que turpitudinem summa habeat, gratiam nullam? *Mei miseret nemo.* Nec me potest satiari necire, quod nesciam.

7. Verbum finiti modi, quod multis syllabis constat, in orationis principio, itemque in fine possit usus inelegeri. Vt: *Delectant enim magnifici apparatus.* *Declaravit id modo tentaritas.* De altero abundant exempla.

8. Verbum *Sum* venustè in principio orationis collocatur. Vt: *Est profecto animi medicina Philosophia.* *Sunt enim certa virtus, qua nemo est, quin effugere cupiat.* *Fuit ista quondam in hac Rep. virtus.* *Sic ergo in iure civili finis.* Nec minor est venustas, si post *Adjectivum* aliquod collocetur. Vt: *Rudis suis prætorum vita, Suavis est præteriorum malorum memoria.* *Turpe est propter venustatem vestimentorum admirari.*

In fine etiam orationis locus apius est verbo *Sum*, si nomen Substantivum, Adjectivumve preponatur. Vt: *Sapientia etati cibis est.* Nonne id flagitium est! *Licit ipsa virtus sit ambitio, frequenter tamen causa virtutum est.* *Verum deus in virtute positum est.* *Culpa tueri culpa altera est.* *Vincula ad pœnam inventa sunt.*

Néque incepti positur ante verbum *Sum* in hac orationis positum particulari. Vt: *Mors misera non est;* alius ad mortem miser est. *Sed neque memorie nobis opera danda non est.* *Mishi dubium non est, quin Negut, qui miles non sit, pugnare cum hoste.*

9. Ante verbum *Possum* particulari. Non proximè invensis positam lèpīus. Vt: *Cujus fructibus exercitum alere non posset.* *Tueri, & conservari non posse.*

§. V.

Quadam alia in collocando elegancia.

1. Multa est elegancia, cùm particula *Si* in oratione secunda, aut *no* in principio primæ sed proxima verbo collocatur. *Vt:* Nulla est excusatio peccati, si amici causa petaveris. Ille id si fecerit, spes est pacis.

2. Particula *Vt,* *Ne,* *Dum,* *Cum,* *Cir,* & proaomen *Qui* non iocelerant ponuntur in medio orationis ante verbum. *Vt:* Negotium hoc ut conficias, laborandum est. Ita confusa est oratio, nihil ut sit primum. *Fortuna viri ne sentiamus,* speram litteris impendamus. *Tus hoc nostrum,* dum ego vivam, retinebo. *Loborem causæ tua cum suspicio,* voluptas non labor mihi est. *Virtuti voluptatem qui præponit,* appellatione honesti, nis est indignus.

3. Cùm lectione eodem duo dicimus, duoque correspondentia adiungimus, priori prius, posteriori posterius collocatione respondeat. *Vt:* *C. Casar,* *C. M. Cicero* bellica virtute. *C* eloquentia principes effluerunt. Crescit, decrevitque virtus conatus, *C* intermissione. *Aequitas, temperan-* tia, fortitudo, prudenter, virtutes omnes certant cum iniuriae, cum luxuria, cum ignavia, cum temeritate, cum vitiis omnibus.

4. Vbi sermone familiariter particula *Sed* inter vocabula duo particulae *Nor* postponenda erat, eleganter omittitur, & verborum ordo immutatur. *Vt:* *Copia,* non inopia crescit avaritia, pro *Nos* inopia, sed copia.

5. Cum inter Adjectiva duo nomina, aut duo Adverbia ab Adiectivis profecta gradus positivi magisquam interponi solet, tum positiva in comparativum mutet, *Quam* interposito. *Vt:* *Eloquentius,* quam *retius* dicebatur. *Hic liber* sit salubrior studijs, quam dulcior. *Fortunatior* est, quam sapientior.

6. Cùm particula *Quam* ratione comparativi posita inter vocabula duo collocata est, postponetur comparativum elegantius. *Vt:* *Dixitius,* quam *vixi* plures invigilate.

Liber II. Institutio. I.

179

Iam. Id re, quam verbis, faciam libentius. *Quamvis* Themistocles nomen sit, quam Solonis illustrius. Sed tamen comparationem ante vocabula duo conjuncta conjugatione. *Quam* prepotere poteris. *Vt:* *Morbis perniciosiores,* pluresque sunt animi, quam corporis. *Facilius ediscimus* versus, quam prosa orationem.

7. Elegans multum erit oratio, in qua adverbium *Adjetivo*, aut adverbio aliij, cui adjaceat, postponatur. *Vt:* *Obscurè magis dictum,* quam ambigui rideri potest. *Durum* admodum mihi videbar. *Facilius multò protinus singulari prædictioni* judicabat. *Altius paulò rationem expovam.* *Quodsi* præponatur, in medio aliquid intericit. *Vt:* *Multo ei amicior* sum factus. *Nemo est paulò ad facinus audacior.*

8. Oratio non invenusta ea est, in qua positivum à superlativo regatur, contraque superlativum factum positivum à positivo in superlativum innucato: modòne mures sententiā, neve affidatē sèpius oblierves. *Vt:* *Cras-* sus erat parciissimus elegantium, *Scavola* parcorum elegantissimus. *Scavola,* ut ego soleo dicere, jurispritorum eloquentissimus, eloquentiam jurisprimitissimus. *Huc quoque pertinet illi:* *Perficta consummatio, consummataque perfectio.* *Eundis* compositio, compositaque eruditio.

9. Elegans est superlativo proximum comparativum ponere, quod excellum supra superlativum significet. *Vt:* *Stultior es stolidissimo.* Es mihi quidem carissimus, sed multò forescarior, si Te libenissime vidi, tum hoc libentius, quod. Ego hoc autem miserior sum, quam tu, qui es miserrimus, quod.

10. Posterior dictæ res, ac prius ita referuntur, ut res prius dicta per pronomen illud, dicta posterior per pronomen Hoc referatur. *Vt:* *Virtutis potius,* quam voluptatis opera danda est: hanc enim à bellis nihil distamus, illa dignitatem hominis retinemus. *Scipio,* *Cicerο* immortalē fibi gloriam peperunt, hac dicendo ille bellis rebas.

11. Cùm sermone domestico relativo. *Quod antecedit* Aliquid, hoc eleganter subiectur, maximè si ad idem pertineant. *Vt:* *Habeo,* quod digam. *Mittam,* qui amicos roget.

Iunq;

Sunt, qui, quod servant, dicere non audent. Nonnunquam Aliquid exprimitur. Ut: In epistola hac aliquid, quod te ju-
de, poterit esse.

12. Partes divisi alicojs georjs in fine clausule col-
locantur: exdemque cum enumerantur, particula seicit,
ridelicet, praecemitur. Ut: Ferebat duo, que maximè pa-
tantur onera paupertatem. Et senectudem. Terrarum orbis
universas in tres dividitur partes, Europam, Africam, Asiam.
Eas tres virtutes, fortitudinem, justitiam, prudentiam
frugalitas complexa est.

13. Cum in oratione eadem multa uno ordine dici so-
lent, ea ordine mutato variè dicantur. Ut: Contemnenda
sunt humana res, negligenda mors est, patibiles et labores,
et dolores putandi. Fuscita bonos tutatur, malos puniit, con-
seruat civitatem.

14. Vocis aliquujus repetitione orationis pondas, de-
corque augetur. Ut: Nihil est maius honestate, nihil pulchri-
us, nihil secundus. Nemo enim iustus esse potest, qui mortem,
qui dolorem, qui exilium, qui egestatem timet. Sic boni oratoris
multa auribus accepisse, multa vidisse, multa animo, et cogi-
tatione, multa etiam legendo percurrisse.

15. Vocabulorum prope idem significantium usurpa-
tione orationis quoque vis non parum augescit. Ut: Nihil
est tam occupatum, tam multiforme, nec ac tam variis affectis
hunc concisum, atque laceratum, quam mala mens. Nam, et
cum insidiator, spe, curis, labore distinguitur. Et jam cum scel-
leris complicitis, sollicitudine, penitentia, penarum omnium
expectatione torquetur. Ex cupiditatibus odias, dissidia, discon-
dit, seditiones, bella gignuntur. Nonnequam inter ejusmodi
vocabula conjunctio interponitur. Ut: Non enim viribus,
aut relictibus, aut celeritate corporum res magna geran-
tur, sed consilio, et auctoritate, et sententia.

16. Cum detestandum quippiam dicamus, eam clausu-
ram interrogando esferemus, in eaque adverbiam Malum
post primum, secundumve vocabulum collocabimus. Est
enim Malum adverbium interpositivum indigoatioonis, ut Ne-

fas à Virgilio saxe usurpatum. Quid hunc, malum! foretis?
Quid tu, malum! id reget? Quo id, malum pacto potest? Quid
hoc, malum! infelicitatis? Quoniam, malum! est ista volunta-
ria seruitus?

17. Gravior reddi solet oratio ea, quæ interrogat, in
qua dicatur admiratione vobis vocativus in titulum, Deus
immortalis, Bone Deus, Deus bone. Ut: Deus immortalis, qui
bus, et quantis me donabis gaudijs? Quantus est error eorum,
Deus immortalis, qui istam legem excogitaverunt? Alter, o
Deus bone, quam teter incedebat? Quanta, bone Deus, est vo-
luptas in vita disciplina?

18. Deum appellando frequens est Immortalem, quan-
doq; Optimum, Maximum adjungere. Ut: Utinam tibi istam
mentem Deus immortalis donaret. Quid aliud est, Deus immor-
talis approbet. Magna immortali Deohabenda est gratia.

19. In allegandis auctorum sententijs, non ut vulgo
Dicens, aut Dixit, sed post primum, alteriusve vocabulum
Inquit sapius, tacitum interponetur. Ut: Sic Atreus apud
Parum: iam fero, inquit, infansissima. Quomodo igitur Chrysip-
pus, fortitudo est, inquit, scientia perferendarum rerum. En-
im delector, quispam ait, Tacitum, inquit aliud.

Atque hic quidem, in citandis auctoris quid ob-
servandum sit, videamus. Primum igitur, cum scribimus,
aut dicimus, alios ut erudiamus, & auctores & locis, ubi
auctor dicit, non inepie ad vocatur: cum veid aliud quid
facimus, auctorem tantum nominamus. In epistolis, in
que orationibus hoc genere, in libris praceptionum, vel
disputationum illo utimur frequentius. Ut: Lumina non
inter umbras, quemadmodum Cicero dicit, sed plane in tene-
bris clariora sunt. Vix Horatij consilio, qui in Arte Poetica
suadet, ne. Animus ager, ut ait Ennius, semper errat. Preclara
rum igitur Platonis illud: non solum, inquit, scientia. Nunc
hic dies alios mores postulat, ut ait Terentius: Bargulus, de quo
est apud Theopompum, magnas opes habuit. Gravissimus auctor
in originibus dixit Cato, morem.

Deinde, cum quis auctor quem in opere suo loquen-

tem inducit, siquid, quod is dicat, citare velis, hanc, auctore memorato, cutes. Ut: *Ad Phenicis Homericis exemplum dicere docet. Decreti philosophari, ut Neoptolemus apud Ennium pancei: Lalius ille Ciceronianus amicitiam censet. Quid idem observandum, cum Historia, Fabulae tibi alleganda est.* Ut: *Terentianus ille Chremes hamani nihil à se alienum patat. Cum Oileus ille apud Sophoclem, Letos sum landati me, inquit Hector, opinor, apud Naevium. Ut ait Philocetes apud Aetium. Siquem auctores ab auctore alio citatum cutes, is, à quo citatus est, tibi memorandus est.* Ut: *Herculem, Producus dixit, ut est apud Xenophontem, exisse in solitudinem.*

VI.

Qua verborum constructionem attinent Elegantie.

1. Quæ nomina mensuræ magnitudinem significant, ea in quarto sapienti, in sexto casu ratiū collocari a doctis solent. Ut: *Basis erat lata pedes octo. Cum abesse ab eo milia passuum triginta. Nullum enim vestigium a te discessurus sum. Aberam ab Aviano iter unius diei. Decem, & septem millibus passuum ab urbe secessit.*

De nominibus tempus significabitibus Grammaticas præceptiones sicer contulerunt.

2. Comparativum nomen propositivo eleganter quandoque pónunt, cum familiariter sermone mulsum, aut valde cum positivo adjungitur. Ut: *Seneclus est natural loquacior. Thucydides autem praefector, primus inservit dilatatore verbis sermonem. Mater filium blandioribus verbis alloquitur.*

3. Adverbia quantitatis in Vm, ut *Quantum, Multum, Poco,* sive in nominibus, eadem in O comparativis ferè adjunguntur. Ut: *Quantum erat ille lepidus. Elegans multum oratio. Aliquando erat audacior. Adverbia in Vm comparativis jucunda reperiuntur; id tu neque accoles, neque imitere.*

4. Adverbia comparativi gradus, aut superlativi perintenduntur, ut nomina casum regunt. Ut: *Factumne? minime genitum. Nemo me diutius fecit. Maxime vero omnium flagrabat cupiditate. Id tu minime omnium ignoras.*

5. Hi

¶ Hi quoq ab adverbis gradus comparativi reguntur, Dicte, Solito, Justo, Fide, Opinione. Ut: *Dicte citius equora placat, hoc est, citius, quam quis dicat. Curam solito exactiorum censuit, hoc est, quam solebat. Liberiori justo virebat. Fide certius venit. Opinione tua mibi gratius est.*

6. Cum vulgus dicere. Orator eloquentissimus, dices eleganter Oratorum eloquentissimum. Ut sunt illa: *Nisi idem placet gravissimo Stoicorum Panatio. Cesarem tristissimum, ut constat, hominum. Nisi lenitus quid obliteret.*

7. Cum relativum uiam duo habet antecedentia: quorum posterior prioris enarrativum est, cum posteriori coarctatum eleganter. Ut: *Amvis, quam Albulam dicunt concilium, et ceteraque hōminum iure sociatis, que cirtates appellantur.*

8. Disciplinarum nomina in plurimi numero, ac uero genere usurpanter. Ut: *Musicorum vero per studiosum acceptimus. Quasi Geometrica didicisset. Physica ista ipsa, & Mathematica propria posuisse. Ne Physicorum quidem esse ignorantem volo. Sed sunt illa quoq exempla: In Astrologia Sulpitium in Geometria S. Pompejum audiūmus. Licurgus Musices disciplinam probavit.*

9. Verba significantia Accusare, Damnare, Absolvere, item nomen Plenus, & quæ vox significata eodem casum patrum, aut alium regit, cuiuscaso patris, quam cum alio dicuntur eleganter. Ut: *Accuso te furti. Furti obstringitur. Capitis accusatur. Me ipsum inertis, nequitique condemnabo. Sceleris condemnatur generum suum. Absolutus est homicidij. Praeceptorum ille plenus est. Statutorum plena sunt omnia. Locus plenus quietis. Oblitus iniuriae. Incertus animi sum. Animis pendo. Moris factus dicere. Officii duco, te. Laudis aridi, pecuniae liberalis erant. Vicinus amborum, in meatro excelsus. Ita etiam illud: Eò misericarum venit.*

10. Participium quoque prædictis temporis casum significandi regit, cum pro verbali in O finito ponitur; ponitur autem, cum verbum supino caret, aut nomen in O extens ab eo factum esset duriusculum. Ut: *Laboris patiens,*

I. 2

Ira potens; Pecunia iudicens, Sui amans. Efficiens est voluptas virtus.

11. Cum volgari sermone Gerundium calus sexti post se casum acculandi regit, is eleganter in sexto ponitur, & cum gerundio accommodatur. Idquod in aliis casus gerundus sit. Et in plurali quidem numero maiorem, nescio quomodo, gratiam habet. Vt: In contioneis disiudicandis digni ab omnibus, difficile. Orationem efficies legendis nostris plenioram. Hec laus est verbis transferendis, ut. Erudiendo natus non inviles fore libri videbantur.

12. Nomina io. & exequia inclinamentis tertij tertium, & sextum calum pluralis numeri io. Atis, quam in Atibus sapienter finiunt. Vt: Neque est scriptum in poematis His velut emblematis exornarentur.

13. Cum generalis sermo est, sive qui ad omnes, aut multis cunctis generis referatur, impersonale verbum passiva vocis usurpatur, etiam in verbis, quæ neutra dicuntur. Vt: Cito scribendo non sit, ut bene scribatur. Velle suum enique est, nec rato vivitur uno. Conveniunt, ostroque discernuntur. Vivitur paro bene. Agendum, ut ne cui nocatur, deinde ut communis utilitatibus servietur. Quid agitur? Statur. Sic itur ad astra. Quocumque ventum est, ibi. Obrian mihi proditum est. Occurrit autem nobis. In sylvam venitur. Et ibi condidetur. Nihil est a me inservitum. Preclarus est aclusus a te.

Idque observatur in modo infinito. Vt: Cum mibi concurreti videbem. Itum esse ad castra cognovi.

Verum in Deponentibus, atque Communibus verbis pro impersonali passiva significatiois tercia persona, aut prima numeri pluralis utitur. Vt: Ita enim loquebantur. Ut loquimur vulgo. Hoc sequitur, pro ex hoc sequitur.

14. Cum impersonali verbo alicuius vocis, postquam verba Jubeo. Volo. Nole. Malo. Curo infinitum vocis passiva adhibetur eleganter. Vt: Vix dici potest. Hanc oportet in crucifixum abripi. Statuam imponi iusit. Eam vocari iusit. Vestimenta detrahi imperavit. Nutrices Christus optimas eligi voluit. Se quoque preceptores audiri volunt. Damnum a te su-

scripsi nolo. Abs te virtutes, quam divitias comparari malo. Post verbum autem Curo faturum tempus est elegans. Vt: Funus ei faciendum curari. Curaboliteras ad te perferendas.

15. Post verba Volo, Nolo, Feto, Suadeo, Careo, Facio, Necessitate est, portet, Reliquum est verbum coiunctivi modis sine particula Vt, Ne, Quod ponatur. Vt: Tu, relim, desinas. Nolo, mentiare. Petimus a te, facias nos certiores. Integrum tibi reserves suadeo. Cave dubites, quin. Fac, valeas. Fac, habeas fortis animus. Te jam exoremus, nesse est. Ad me redeat, oportet. Reliquum est, tuam protectionem amore conseruat. Te hic monabo. Necessa, quam Necesse duci eleganter.

16. Verba in temporibus a praeterito in vi excusare factis concidi in medio usitatis est: nec iam vero in geminatur. Vt: Audissem, Redissem, Scisse, Putaram, Noras, Comprobasssem, Cognoris. Postulatum, Gustaro.

17. In praeteriti temporis numero plurali personam terminata in Re Historici laxe, raro Cicero finit, Scripterunt. Vt: g. quam scripsere Tullio est familiarius. Persona autem locuta passiva vocis in Re, quam in Ris terminatus factus. Vt: Lugaro, Amere, Docere, Abdere, Docere, Aderare, Viderere, Vocabare, Perfruere.

18. Frequentativa verba, ut Lellico, Scriptito, Viso, Edesco, & Iochoratio, ut Presentatio, Conticeco, Labasco suam habent venustatem, etiam cum pro perfectis adhibentur sed si verecundus sit eorum usus.

19. Venuste etiam, cum motas ad locum adjecto nomine significatur, verbum adhibetur, quod motum à loco significet. Vt: Abiit ad Deos Hercules: nunquam abiisset, nisi cum inter homines esset, eam sibi viam mundi iisset. Scio, hinc quod abdulus est. Abeo enim, & Abdare motum à loco praeterea non in se componentem Ab.

20. Pecunia, ponderis, measuræ, aliaque quædam nomina in oratione etiam pro ea casum patissimum numeri multitudine habebat, dimicatu mille autem pro auctoribus: Numism, Sestercium, Cadum, Medimnum, Iulicium, Denarum, Liberum, Duumvirum.

21. Præpositio cuius verbo ea pars cum eas sepe res
pertinet. Ut: Ad urbem accessit. In insu incidit. De spe de-
cedit. Cum ex pectoro excessit. Ad rem attenti sumus. Haud
a me aberit. In libris nomen inscribere. In rogum imponit. In-
serme, ac se murus interset.

22. Ab antiquis illis, qui Latinè dicebant. Ad Veneris.
Ad Herculis, aliaque id genus usurpabantur pro Ad tem-
plum Veneris, & in Veste, cum verbo moius à Vesta. Ut: Ven-
tum erat ad Veste. Vbi ad Diana veneris. Senatus habitus est
ad Appollinis. A Veste ad tabulam Valeriam duxit est. Ex
his non dubito, quia dicere possumus Ad D. Petri, ad D.
Theresie, ac &c alia.

23. Multas præpositiones Poëcia solent, aliquorum Ora-
tores easibus suis præpodere. Ita suu dicta, Quem penes est
omnis potestas. Centum circiter amissis. Res, qua de sermone erat.
Siquos inter societas est. Eos, quos contra statuas, placatos di-
mittas. Adhibent modum, quem ultra progressi non oporteat.
Illa autem semper fecerit ultrapanda. Quicunq; Quocunq; Quis
buscum. Galliam versus. Oculorum tenus.

24. Ab adjetivis in Dus excutib; comparatio nulla
deducitur, quare Latida protius non sunt Reverendissimus;
Colendissimus, & siqua sunt alia ad obseruantiam inventa;
qua melius fortasse dicantur per Admodum Reverendus. Et
illa licet superlativa Egregissimus. Perpetuissimus, Sapissi-
mus, Magnificissimus; Comparativaque Industrior, Egre-
gior, Strenuor, Aravior, Mendacilocuor apud veteres in-
veniuntur, non proprieta fuit ultrapanda.

25. Cem vulgari sermone vicioum Debeo adhibeatur ad
necessitatem significandam, eleganter, utrareque mul-
tum. Adjectivum in Dus, participiale quod Grammatici
dicunt, usurpator. Ut: Virtus perficienda doctrina est. Hoc
item robis providendum est. Non paranza nobis salum, sed fru-
enda etiam sapientia est. Qua ceteri tollenda esse arbitraban-
tur, ea fibi illene risenda quidem existimat.

26. Cum domino alicujus vulgus diceret, persona do-
men dicitur elegantius. Ut: Famitor interrogat, quis tu? A

Marcus tabellarius. Salutatum introre ad Ciceronem. Apud
patrem est. Ex patre exiit. Ad Casarem ixit.

27. Dignum. Promptum, Idoneum cum infulio modo in-
carmine, cum Qas, vel Pt in locuta oratione coconjuncti-
vit. Ut: Qui modestè paret, videtur, quis aliquando imperet,
dignus esse. Dignas est, qui à te diligatur. Digna, quam illu-
das. Eam indignissimam arbitror, cui a virtutib; benedica-
tur; tum ne idoneum quidem, cui a probis maledicatur. Vix lini-
qua prompta, que dicta pedatore evolvat.

28. Paucum verbum, & participium præteriti tem-
poris quod præposta A, vel Ab casu ablativo copulari
solet, cum dativo sepe compoedit. Ut: Despectus tibi sum.
Haud id mihi probatur. Non facile enivis bonus eligitur ami-
cus, qui sibi cognitus sit, atque perspectus.

29. Participia præteriti temporis, sive sint ab his vere
bis, quæ Communiua dicuntur. Sive à Deponentibus activi
significati, in Significatione utraque adiva, & passiva
dici possunt. Ut: Adis est architecta ab Hermodoro. Eius
experta virtus est. Exercitum pransum, paratus, cohortatum
eduxit foras. Hoc meditatum esse debet. A quo essent illa do-
mensa.

VII.

Qua in usu vocum sunt elegantias

1. Tanta fuit veteribus ijs, qui parè locuti sunt, retri-
nendo proprietatis cura, ut erat in vocabulis raro ade-
modum usi fuerint. Translatorum ulum tantum abest, ut
damoemus, ut si comode fiat, probemus nibil minus,
quam si propria essent. Sed illa vulgo dicendi improprie-
tas quodam est, qua nobis ordine eo habenda est, quo
Solcismus. In eo vulgi sermone insueta sunt, ex qui-
bus tam multis pauca illa dicimus. Quod dicunt Dace cor-
virum, Accipere dicas, ut: Me conseruo tanto accepte. sic
quoque, Doctore hoc dillante excepti dicas pro scropsi hoc sub-
dofore.

Ponere, vel apponere cibos pro servire. Sternere mensam
ascumbere mensa, mensam removere, praenitere, canere pro
pone.

Ponere mensam, sedere ad mensam, deponere mappam, facere prandium, aut canam... Aere ditutus miles pro stipendiis privatus. Tendere, aut radere barbam pro facere. Moreri magistratum pro deponere officium. Capere, aut capessere magistratum pro acceptare. Documento in hac sancto, ut reliqua oberves.

2. Numeralia quædam vocabula, usu imperitorum sœ: data sunt. Dicendum enim: Octoginta, non Octuaginta, Tote, Quoties, Novies, Vices, Tricies, Quadrages, Sexages, Septages, Octogies, Nonages, Centies, Millies. Et Viceni, Triceni, Quadrages, Quinquecenti, &c., Dacenti, Trcenti, Quadringtoni, Quingenti, Septingenti, &c. Nec Multiores dici Latine putamus.

3. Cum magnum quandam dicas numerum iocentiam, in lollata oratione dicas Sextcenta, in verlu Mille. Vt: Ecquis non causas mille doloris habet? Tibi nomina mille, Mille noen: di artis. Perferri littera nulla conditione potuerunt, sexcentis enim locis excutuntur. Et hujusmodi sexcenta, Sexcentos inves: nis, qui utilitatem suam requirant.

4. Vbi verbum quoddam est pro voce ipsa positum, perinde collocandum est, ac si pro significatu suo dicere: tar. Vt: Ab amico amicitia appellata est; non, ab hoc nomine amicos. A viris virtus nomen est mutua; ad eum est sapientia providere; ex quo sapientia appellata est prudentia.

5. Non infrequens est & apud Poetas, & apud Orato: res locutio per negationem, quo plus quam dicant. Vt: Lite: ra tua mili non in acunde fuerunt. Non inscite disputat. Hos: stem intrèpidè aggressus es. Non una est ratio.

6. Patronymica nomina ut à Poësiis sapè, ita raro ab Oratoribus usurpantur.

7. Ab uno genitivo genitivum aliqum in numero co: dena regi rardon est. Vt: P. Africantis necis socius fuisse.

8. Genitivus Hominum pro Humano sapè dicitur; Res: geste, quam gesta, Populus Romanus, quam Romani diconue: stituti. Vt: Generi hominam universo cultura agrorum est salutaris. Nihil in hominum genere ratus perfecto Oratore est.

Nem

Nagatque ullam pestem majorem in ritam, hominum invadisse. Et hominum natura inimica crudelitas. Quibus rebus animi hominum moverentur. Vt a heminum latebras habet.

9. Interrogando, cujus quid sit, nomen Cuius, Cuius, Cu: jum, de qua patria, nomine Cuius adhibendum est. Vt: Cu: jus liber? Cuius domus? Cu: un pecus? Cuius es? Cuiatem te esse patrem? Socrates, cum rogaretur, cuiatem se esse diceret, mun: danum inquit. Negre cuiatis esset, potius scire. Hispanam autem Cuius, cum relativam esset, per Qui, et, od efficerat. Vt: Libri, de quorum auctore dubitabatur. Demetrius, cuius ora: tio erat.

10. Pro loci nomine nomen gentis nonnquam ad: bibere elegans est; ac pro gentis nomine aliis nomine loci: Vt: Ad Sicutos se applicavit. Ad Italos profectus est. Quare tam lunam maxime observat Egyptus. Omittam Graciam: quia semper eloquentia princeps esse voluit, atque illas doctri: narum inventrices Athenas. Quo item in genere, inquit Ci: cero, & virtutes, & vires pro ipsis, in quibus illa sunt, ap: pellantur. Vt: Quo avaritia, & fides valuit, justitia consecut: iles quoque rei nomen, à qua persona nominatus, pro persona solet appellari. Vt: Nihil magis carendum est ju: rentia; et quam ne desidie se dedat. Hec atque nostra pars ignorata est. Contra eos nitebatur plerique nobilitas. Dies deficit, si rea: lim paupertatis causam defendere.

Substantiva nomina ab adjetivis facta pro adjetivi: vis ipsius lepide multum dicuntur. Vt: Benevolentia in me: tria magnitudo pro Magna tua benevolentia. Ita: Nulla est tanpi humilitas, que dulcedine glorie tangatur. Contemno magnitudinem doloris, à quo me brevitas temporis vindicabit. Ac vocis quidem bonitas optanda est.

11. Licet quidem Consipulum, Contubernale, Cohore: dem, Committonem, Cosciorum, Consponsorem, Combinonem, Con: geronem, aliaque id genus multa Latinè dicamus, tu dicas Cirem pro Concivam, Popularem, Municipem, Sodalem, Aqu: lem, Equoram.

12. Nomen Vitæ in laude sapientis. Homo vero modo ia: lau.

laude, modo in vita operacione dicitor. Ut: *Vir clarissimus ab homine deterrimo acerbissima morte affectus est. Fabio vir optime, & homine doctissimo familiariter utor.*

13. *In malis rebus Grave pro Magno, & Lere pro Parvo dicetur. Multumq[ue] pro magno tunc dici solet, cum magno erit, aut aliud non significatur. Ut: Gravis morbus; mors gravis. Aggratore graviter, Grave odinum; Gravus manus, Gravissime irascer. Lexis consolatio ex morbis aliorum. Qui leviter agrotantes leviter curant. Homines leviter eradicari. Multo labore constat ars dicendi. Multa cura summo imperio inest. Nominis multa celebritas.*

14. *Diuinum, aut Diurnum pro longo, cum tempus significatur, dicitur non illepicè: Reliquum, aut Reliquias pro Residuum; Fure pro Fuste; Jusjurandum pro Juramentum; Potio pro Potu. Ut: *Odio diutine servitutis. Hoc tantum bellum, tam diurnum. Reliquas vero partes diei consumebat in Me reliquum fecit. Datis litteris reliquum est, ut Capti urbe nihil reliqui sit vici. Nulle sunt hostium reliquia. Tales sumus, ut iure laudemur. Fure, an iniuria secerit, querimus. Quis jusjurandum violat. Quid est igitur in jurejando? Sacramentum appellatur jurejandum, quod Imperatori praedari solet. Ut: Obligatur militia sacramento. Sanxit, ne, qui sacra mentum non teneretur, abesset. Ita dicimus, Deo teneri voti sacramento. Jam illud. Ne mente quidem recte nisi possimus multo cibo, & potionе completi.**

15. *Ferina, Poreina, Sulla, Bubula, Verricina, aliqua hoc genus sine substantivo Caro ponuntur. Ut: *Bubulam coquunt. Venio ad macellum, indicant agninem caram, caram bubulam, ritulinam, porcinam. Ita quoque Frigidam bibere. Calida, aut Calda lavari.**

16. *Genus pro Modus, & Species; Ordo pro Status; Ratio pro Methodus dicuntur. Carmen de toto opere, non de ver. si aliquo recte dicetur. Ut: Genere novi dicendi ahus sum. Ratio habenda est in diligendo genere rite. Festinare duo sunt genera. Nostris ordinis observat neminem diligentius. In vesti. bus omnium ferè ordinum multitudo constituit. Sic Ordo Se-*

retarius, ordo eques. Facile dices, hic versus Plauti non est. In hisco carmine Hexametri sunt versus omnes.

17. *Cum generalis sermo erit, in personam secundam coniunctivi modi venustè commutatur. Ut: Miseris, si quis sui amantes non sunt, pro Misericordia est. Ita: Iurias, quas ferre nequeat, defugiendo relinquas. Verum ista legendu tutè da. piceendas.*

18. *Orationis tua erit oratio, si cum Rego. Precor ut vulgus dicere, imperativum adhibeas, ac verbum Queso in orationis medio colloces. Ut: Noli, queso, irasci. Narrabim, quos quiā fiet. Absine, queso. Attende, queso, que sine consecuta.*

19. *Iohaitum Fore post verba Spero, Puto, Credo, elegans est. Ut: Spero fore, ut id nobis contingat. Nunquam fore credidi, ut precarer. Putari fore, ut redire.*

20. *Verba Odi, Nosi, Capi in prelio equidem suā habenda, ac sape usurpanda; ne sequeris Odio habere, aut prosequi. Cognoscere, Incipere, ut solet, dicamus. Et Capi verò etiam in passiva voce eleganter adhibetur. Ut: Oderunt hilares tristes. Parentes malorum odimus. Quem oderas. & dignum contumeliam putabas. Qui audit, ut oderit, ut invideat. Novi te, novi ingenium tuum. Non satis nostri, qualissimum. Eum optimè noras. Noverit Orator rationum locos. Ex quo tempore tu me diligere capisti. Cum capisset pater respondere. Ut innam stetisset, quo caperat statu. Consuli capti sumus. Litteris oratio est capita mandari.*

21. *Quod iudicatum vulgus dicere solet, Sepe ludit, semper ludit, non facit nisi ludere, id tu verbo Solet dices facundius. Ut: *Mitior irrogari solet pena reverendie. Graci in convivio solent mominare, cui postulum tradituri sint. Id rito somore effici solet. Pericles solebat optare.**

Et ppteritum imperfectum modi indicativi sape idem significat, quod Solebat cum infinito verbī. Ut: *Fuit, qui grana ciceris sine frustatione inferebat. Scipio dicebat, nō bil difficultus esse, quam.*

22. *Pati pro Permittere, & Negare pro Dicere quod non plus*

INSTITUTIONUM POETICARUM, SEV DE LIGATA ORATIONE LIBER.

INSTITUTIO I.

De Poesi universè spectata.

CAPUT I.

Notio Poeticae, & natura.

POESIS alijs est Ars ipsa Poematis condendi, alijs Ratio, & forma Poematis, alijs Poema ipsum, sive opus ad normam Poeticas factum. Poësis porrò, ut ars est præcepta Poematis traditio, Ars est singenda aliquid carmine. Fictioem itaque, & Verum ita Poësis continet, ut alterum eorum si dicit, omnino Poësis non sit. Ac nemo est quidem, qui lecitat, fabulam quamq; si soluta oratione conscribat, Poëma non esse: an vero sine fictione scriptum carmen Poësis esse dicendum sit, in ultramque partem disputatur. Cum ijs nos lecimus, qui duplex Fictionis Poeticæ genus meditatur. Primum, quod Fictionem sententia appelles licet, illud est, cum expōnit versu quid penitus fictum; seu res etiam vera, sed ita fictionibus circumvestita, ut omnino Fictio dici debeat. Fictio haec majoribus Poematis competit, Epico, Tragico, Comico: proinde qui materiam Epicis carminis hinc hac fictione versa tractaret, Poëta Epicus dici non deberet. Alterius Fictionis genus est, quam Fictionem verborum appellemus, cum tametsi nihil fieri exponatur carmine, ea tamen est dicendi ratio, que non modo à communis atque quotidiana, sed & ab Oratoria recedat: quod obtrahis per granula verba, troposque frequentes, & audiremus.

A

ciōres

192 Rhetoriarum Institutionum usurpante. VI: Mecum Platone errare patiantur. Illud quod deo natura non patitur, ut aliorum spolijs nostras opes augemus. Qui benigniores volunt esse quam respiciunt, primū in eo peccant, quod injiciunt sunt in proximos. Negat Epictetus, jucunde posse vivi, nisi cum virtute vivatur.

23. Qui aut scribendo, aut diceendo humiliores sunt, cùro alij vocabulis, rūm maximè verbo orationis, per quam interrogatum est, nec semper particulis Ita, Sic, Etiam responderē solent. Vix Aīn' s' nos renigat? Aīo. Est Simo int̄us! Est. Scisne hor certō? Certō.

24. Nomen Solum pro adverbio venustè positur, dum nihil è sententia mutatur. Vt Spes sola hominem consolatur. Neque vero corpori solum subveniendum est, sed etiam menti, utque animo mulcere magis. Alia item adverbia in nomine habebit communitate. Vt: Excepta vita est immergebit, ut pro immersio. His facilioribus uti possis.

pro faciliter,

cebit communitate. Vt: Excepta vita est immergebit, ut pro immersio. His facilioribus uti possis.

cebit communitate. Vt: Excepta vita est immergebit, ut pro immersio. His facilioribus uti possis.

cebit communitate. Vt: Excepta vita est immergebit, ut pro immersio. His facilioribus uti possis.

cebit communitate. Vt: Excepta vita est immergebit, ut pro immersio. His facilioribus uti possis.

cebit communitate. Vt: Excepta vita est immergebit, ut pro immersio. His facilioribus uti possis.

cebit communitate. Vt: Excepta vita est immergebit, ut pro immersio. His facilioribus uti possis.

cebit communitate. Vt: Excepta vita est immergebit, ut pro immersio. His facilioribus uti possis.

cebit communitate. Vt: Excepta vita est immergebit, ut pro immersio. His facilioribus uti possis.

cebit communitate. Vt: Excepta vita est immergebit, ut pro immersio. His facilioribus uti possis.

cebit communitate. Vt: Excepta vita est immergebit, ut pro immersio. His facilioribus uti possis.

cebit communitate. Vt: Excepta vita est immergebit, ut pro immersio. His facilioribus uti possis.

cebit communitate. Vt: Excepta vita est immergebit, ut pro immersio. His facilioribus uti possis.

cebit communitate. Vt: Excepta vita est immergebit, ut pro immersio. His facilioribus uti possis.

cebit communitate. Vt: Excepta vita est immergebit, ut pro immersio. His facilioribus uti possis.

cebit communitate. Vt: Excepta vita est immergebit, ut pro immersio. His facilioribus uti possis.

cebit communitate. Vt: Excepta vita est immergebit, ut pro immersio. His facilioribus uti possis.

cebit communitate. Vt: Excepta vita est immergebit, ut pro immersio. His facilioribus uti possis.

cebit communitate. Vt: Excepta vita est immergebit, ut pro immersio. His facilioribus uti possis.

cebit communitate. Vt: Excepta vita est immergebit, ut pro immersio. His facilioribus uti possis.

cebit communitate. Vt: Excepta vita est immergebit, ut pro immersio. His facilioribus uti possis.

cebit communitate. Vt: Excepta vita est immergebit, ut pro immersio. His facilioribus uti possis.

INSTI